

СТАНОВИЩЕ

Върху дисертационния труд на Боряна Стоянова Узунова на тема: „Език, разбиране, свят. Химеричното равновесие в херменевтиката на Ханс-Георг Гадамер в перспективата на каузалността на Доналд Дейвидсън“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.3. Философия /История на философията. Съвременна философия/.

Автор на становището: доцент доктор по философия Златко Николаев Стоянов

Ще започна с това, че високо оценявам избора на тема от докторантката Боряна Узунова. Нейните научни интереси са в областта на философията и по-специално на съвременната философия. Явно годините, прекарани в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, където изучава специалност философия и получава двете квалификационни образователни степени „бакалавър“ по философия и „магистър“ в специализация по съвременна философия не са напразно пропилены и са използвани най-пълноценно за получаване на солидна професионална философска подготовка и формиране и развитие на необходимите интелектуални и волеви качества за научно-изследователската работа, каквито тя като интелект несъмнено притежава. Професионализмът, както знаем включва в себе и си селективната способност. Узунова е съумяла да избере тема, която макар и на пръв поглед да се отнася до един „тесен“ проблем, в смисъл интересен само за тесен кръг специалисти, в действителност стои в талвега на развитието на съвременното философско мислене и открива перспектива към дълбоко проникване в същностните му измерения и характеристики. В нея влизат според заглавието показването на „химеричността на равновесието“, както се е изразила авторката/т.е. не равновесието/ в херменевтиката на Гадамер и неговото преодоляване от Д. Дейвидсън в учението му за ролята на каузалността при стимулиране на онова, което казваме и в

което вярваме. Но като се вземе предвид мястото и ролята на Дейвидсън и особено на Гадамер в развитието на философското мислене във втората половина на XX век, на което те се едни от най-видните представители, техните концепции са в пряка връзка с търсенето на отговорите на двата най-съдбоносни за настоящето и бъдещето на философията въпроси: първият за смисъла на философията /защо философия?/ и вторият, възможен ли е общ философски разговор изобщо и какво може да се очаква от него? /Вторият е директно поставен и обсъждан в дисертацията/.

Предложеният текст притежава редица положителни качества и достойнства. Те са плод на изключителна добросъвестност, научна коректност и трудолюбие проявени от авторката в дисертацията. Тя основно е проучила творчеството на основните автори по темата Гадамер и Дейвидсън, а също и „вторичната“ литература, в която различни представители на философската общност, изследователи на тяхното творчество интерпретират херменевтиката и техните оценки и коментари имат пряко отношение към обсъжданите въпроси. Тя внимателно следи най-новите публикации по темата и успешно се включва в актуалните дискусии върху херменевтиката. В тази си работа авторката е улеснена от добрата си езикова подготовка и най-вече от отличното владение на английски език, който тя активно ползва. Нейната информираност е подкрепена с умението ясно и точно да формулира проблемите и да търси най-адекватния път към тяхното решение, като компетентно борави със сложния понятиен апарат и умело използва литературните източници.

Ще посоча също, че избраната от авторката структурна организация на дисертационния труд /Увод, три части или глави и заключение/ е добре обоснована и адекватна за постигането на преследваната цел и търсения резултат. Още в началото на увода си Боряна Узунова прави важното уточнение, че гледа на този текст като на средство към „същинската си цел: “излагането на предпоставките на продуктивен континуитет между две толкова различни традиции в съвременната философия каквито са континенталната и аналитичната, показвайки как проблемните полета на едната могат да се решават със средствата на другата“. Намирам казаното за важно, защото то не само експлицира

същността цел на текста формирайки я на едно по-високо равнище, но заедно с това допринася за по-дълбоко разбиране от читателя на самия текст като част от една по-голяма и по-мащабна задача.

Към положителните качества и достойнства на дисертацията на първо място трябва да се посочи развиването и аргументирането от авторката на своя собствена гледна точка, на своя собствена позиция, с която тя се включва с успех в кръга на утвърдените автори и коментатори на обсъжданите във нея теми. В центъра на новото в нейната позиция стоят аргументирането, формулирането и защитата на двете водещи нейни тези: за вътрешното напрежение в херменевтиката на Гадамер вследствие на недостатъците в неговото тълкуване на принципа на кореспондентността, породени от данъка, който той плаща и на догматизма и метафизиката и преодоляването им във версията на Дейвидсън на същия този принцип, която е издържана от последователна херменевтична гледна точка. Доколкото приведените аргументи, направените анализи, интерпретации и тълкувания в текста потвърждават тези тези т.е. доколкото нейната позиция добре е аргументирана, обоснована и защитена това ще кажат рецензентите, които надявам се за късмет на авторката са се занимавали специално с херменевтиката на Гадамер и са се утвърдили като най-добрите познавачи на обсъжданата в дисертацията материя. Според мен във всеки случай нейните тези заслужават вниманието на всеки изследовател на херменевтика и на нейното значение за развитието на философията.

Второ. Смятам че предложения текст е принос в постигането на „същинската цел“ на авторката, която вече цитирах, но с едно уточнение, че става дума за предпоставките не на един продуктивен континуитет между континенталната и аналитичната традиции, а по-скоро за продуктивен разговор между техните представители. Континуитетът предполага съществуването на вътрешна връзка, непрекъснатост и приемственост в развитието и според мен може да съществува само вътре в рамките на една традиция, докато в случая става дума за плодотворно взаимодействие, дори когато проблемите на едната се решават със средствата на другата. С това съвсем не

искам да подценя, а напротив да оценя по-точно онова, което смятам за съществен нейн принос. Тя действително успешно разкрива реалните предпоставки за такъв разговор на базата на общото проблемно поле в центъра на което са взаимоотношенията между език, разбиране, свят. Убедително е показала наличието на близост в изходните позиции, сходство в търсенията, паралелизъм в решенията и общия стремеж да се опазят от едни и същи крайности. В хода на обсъждането на изложените тези и становища на авторката освен самите Гадамер и Дейвидсън са привлечени и други автори с различни философски позиции. Така проведен задочния разговор е плодотворен особено за читателя, защото му дава възможност по-пълно да се ориентира върху казаното вече в литературата и новото което те съдържат в себе си.

Трети положителен момент, който аз виждам в дисертацията е вниманието, което е отделено от нея на другите български автори писали върху херменевтиката на Гадамер. Вземайки принципно отношение към техните виждания авторката обективно излага техните интерпретации, тълкувания, твърдения и най-вече изводи и ги сравнява със своите позиции, показвайки общото и различното между тях. Независимо от напълно естествените различия като цяло те говорят за напредъка на българската философска мисъл, която с бързи стъпки преодолява своята изостаналост и се е превръща в равностойна част на съвременната европейска философска мисъл. Принос в това отношение дава и обсъждания дисертационен текст, който според мен с успех може да бъде защитен във всеки европейски университет дори ако щете и в самия Хайделберг /може и в Бъркли САЩ/.

С казаното до тук смятам, че моята положителна оценка на обсъжданата дисертация, която определя крайното ми заключение е достатъчно аргументирана. Тя е оценка за качеството на предложението от авторката текст и не намирам за уместно да дискутирам нейните отправни философски гледни точки, на които тя има право и да ги съпоставям с моите виждания за съвременната философия и за херменевтиката по конкретно. Ще посоча само неправомерната абсолютизация на принципа на кохерентността в неспазването на който тя вижда

източника на вътрешното неравновесие в херменевтиката на Гадамер и обратното предимство на дейвидсоновото разбиране на принципа на кореспондентността. Ако ми е позволено да се пошегувам кохезията е важна за философията, но не чак толкова, колкото кохезионните фондове на Европейския съюз за България. Много по-важно за нея, особено най-вече за тръгващата от субективното философия, а херменевтичната философия е такава, е запазването на връзката на човека със света, чието съществуване и познание е извън всяко съмнение. Както знаем във философската нагласа се пита не дали съществува света, а за начина на това съществуване, не дали имаме познание, а как е възможно познанието, не дали разбираме, а при какви условия е възможно разбирането. Голямата опасност за съвременната философия не е обективизмът, той отдавна е притиснат в ъгъла, а релативизмът, който като стил на мислене господства и във философията и в културата и в обществото. Другото му име е „постмодерно мислене“. Философ от мащаба на Гадамер съзнава значението на тази връзка и се стреми да я запази като прибегва до „даденото“, „самите неща“, „обща същности“ и други извън лингвистични фактори, които не са догматични или митични остатъци в херменевтиката, а елемент, който я предпазва от крайния релативизъм. Според мен източниците на напрежение в херменевтиката по-скоро могат да се търсят в някои абсолютизации и преувеличения, характерни за всеки голям начинател на нещо ново във философията и естествената му склонност да надцени значението на новото и подцени „старото“. Също така мисля, че свеждането на връзката на „нашите вярвания“ със света посредством сетивността само до причинността, както прави Дейвидсън е крайно недостатъчно, като преграда срещу скептицизма и крайния релативизъм. То само по-широко отваря вратата за задълбочаване на кризата в съвременната философия, поставяйки под въпрос не само бъдещето на философията като й отнема производния смисъл, но и бъдещето на онова, което наричаме европейска цивилизация. Да не забравяме, че както казва Хусерл „философите са функционери на човечеството“

Казаното от мен тук в критичен план съвсем не цели омаловажаването на предложената дисертация. Предлагам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят на Боряна Стоянова Узунова образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.3. Философия /История на философията. Съвременна философия/.

Подпис:

(доц. д-р Златко Стоянов)